

Eiropas
Cilvēktiesību
tiesas

ECT 50 JAUTĀJUMOS

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

ECT
50 jautājumos

Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija

1 Kad Konvencija tika pieņemta?

Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, kura plašāk zināma kā "Eiropas Cilvēktiesību konvencija", tika nodota parakstīšanai 1950. gada 4. novembrī Romā; tā stājās spēkā 1953. gada 3. septembrī.

Ar šo Konvenciju tika iedibinātas atsevišķas Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā noteiktās brīvības un izveidota starptautiska tiesību institūcija, kuras kompetencē ir valstu saukšana pie atbildības par saistību neievērošanu.

2 Kas ir Konvencijas protokols?

Konvencijas protokols ir dokuments, ar kuru Konvencijā tiek iekļautas papildus tiesības vai ar ko tā tiek grozīta.

Protokoli, ar kuriem Konvencijā tiek iekļautas papildu tiesības, ir saistoši tikai tām valstīm, kuras tos ir parakstījušas un ratificējušas; valstij, kura ir tikai parakstījusi protokolu, to neratificējot, tas nav saistošs.

Līdz šim ir pieņemti 14 papildus protokoli.

3 Kādas tiesības aizsargā Konvencija?

Valstis, kuras ir ratificējušas Konvenciju, zināmas arī kā "Līgumslēdzējas valstis",

ir apņēmušās nodrošināt un garantēt Konvencijā paredzētās pamata pilsoniskās un politiskās tiesības ikvienam, kas atrodas to jurisdikcijā, nevis tikai to pilsoņiem.

Konvencijas aizsargātās tiesības un brīvības ietver: tiesības uz dzīvību, tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu, tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību, izteiksmes brīvību, domu, pārliecības un ticības brīvību, kā arī īpašuma tiesību aizsardzību. Cita starpā Konvencija aizliedz spīdzināšanu un cietsirdīgu vai pazemojošu izturēšanos vai sodu, piespiedu darbu, patvaļīgu un nelikumīgu brīvības atņemšanu, kā arī diskrimināciju saistībā ar Konvencijā noteikto tiesību un brīvību īstenošanu.

4 Vai Konvencija attīstās?

Jā. Konvencija attīstās, it īpaši Eiropas cilvēktiesību tiesai interpretējot tās normas. Tiesas judikatūra ir pārveidojusi Konvenciju par dzīvu instrumentu; tādejādi tā ir paplašinājusi Konvencijā paredzēto tiesību tvērumu un piemērojusi tās situācijām, kuras nebija paredzamas, kad Konvencija tika pieņemta.

Konvencija arī attīstās, kad protokoli tajā iekļauj jaunas tiesības: piemēram, tā notika 2003. gada jūlijā, kad stājās spēkā 13. protokols par nāves soda aizliegšanu jebkādos apstākļos, vai 2005. gada aprīlī, kad stājās spēkā 12. protokols par diskriminācijas aizliegumu.

Šo dokumentu sagatavoja Eiropas Cilvēktiesību tiesas Sabiedrisko attiecību nodaļa, un ECT tas nav saistošs. Dokuments izveidots ar nolūku sniegt pamatinformāciju par ECT un tās darbību.

Lai iegūtu vairāk informācijas, lūdzam skatīt ECT Sekretariāta izdotos dokumentus, kuri publicēti ECT mājaslapā www.echr.coe.int.

© European Court of Human Rights, 2021

European Court of Human Rights
Council of Europe
67075 Strasbourg cedex
France

5 **Vai nacionālajām tiesu instancēm ir jāpiemēro Konvencija?**

Konvencija ir piemērojama nacionālajā līmenī. Tās prasības ir iestrādātas Līgumslēdzēju valstu likumdošanā, un šis valstis ir apņēmušās aizsargāt Konvencijā paredzētās tiesības. Tādēļ nacionālajām tiesu instancēm ir jāpiemēro Konvencija. Pretējā gadījumā Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzītu Konvencijas pārkāpumu, ja tiktu saņemtas sūdzības no indivīdiem par viņu tiesību neievērošanu.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT)

6 **Kāds ir Tiesas sastāvs?**

Tiesā pārstāvēto tiesnešu skaits ir vienāds ar Konvencijas Līgumslēdzēju valstu skaitu.

7 **Kā tiek ievēlēti tiesneši?**

Tiesnešus ievēl Eiropas Padomes Parlamentārā asambleja, izvēloties no valstu piedāvātajiem triju kandidātu sarakstiem. Tiesneši tiek ievēlēti uz deviņu gadu termiņu, kurš nav pagarināms.

8 **Vai tiesneši patiešām ir neatkarīgi?**

Lai gan tiesneši tiek ievēlēti no valsts, viņi piedalās tiesas sēdēs kā individuālas

personas un nepārstāv šo valsti. Viņi ir pilnībā neatkarīgi un nedrīkst veikt darbības, kas nav savienojamas ar viņu netakariību un objektivitāti.

9 **Vai tiesneši piedalās sēdēs, kurās tiek skatītas lietas, kas attiecas uz viņu valsti?**

"Nacionālie tiesneši" nedrīkst izskatīt lietas viena tiesneša tiesas satāvā. Izņēmuma gadījumos viņus var uzaicināt piedalīties Komitejas tiesas sēdē. Savukārt Tiesai skatot lietas septiņu tiesnešu palātā vai septiņpadsmit tiesnešu Lielajā palātā Tiesas sastāvā vienmēr ir "nacionālais tiesnesis".

10 **Kas ir sekretariāts?**

Sekretariāts ir darbinieku kopums, kas nodrošina Tiesas darbībai nepieciešamo juridisko un administratīvo atbalstu. To veido juristi, administratīvie un tehniskie darbinieki, kā arī tulkotāji.

11 **Kāds ir Tiesas budžets?**

Tiesas izdevumus sedz Eiropas Padome, kuras budžetu veido dalībvalstu iemaksas, kas ir proporcionālas to iedzīvotāju skaitam un IKP.

Tiesas budžets sedz tiesnešu un darbinieku algas, kā arī dažādas papildu izmaksas (kas saistītas ar IT, komandējumiem, rakstiskiem un mutiskiem tulkojumiem, publikācijām, reprezentācijas izdevumiem, juridisko palīdzību, apstākļu izmeklēšanas vizītēm, utt.).

12 **Vai Tiesa visas lietas izskata vienādā sastāvā?**

Nē, jo lietas izskata viens no četriem galvenajiem Tiesas sastāviem.

Lietas, kuras nepārprotami nav pieņemamas izskatīšanai, izskata viens tiesnesis. Komiteja trīs tiesnešu sastāvā ar vienbalsīgu lēmumu drīkst lemt par tādu lietu pieņemamību un būtību, kuras atbilst Tiesas pastāvīgajai judikatūrai. Sūdzības var arī izskatīt palāta septiņu tiesnešu sastāvā, kas ar balsu vairākumu galvenokārt pieņem lēmumus par sūdzību pieņemamību un būtību.

Īpašos gadījumos Lielā palāta 17 tiesnešu sastāvā izskata lietas, kuras tai nodevusi palāta vai kuras nodotas pārskatīšanai Lielajā palātā pēc kādas puses lūguma.

13 **Ar ko atšķiras palāta no sekcijas?**

Sekcija ir administratīva struktūra un palāta ir tiesnešu sastāvs attiecīgās sekcijas ietvaros.

Tiesai ir piecas sekcijas, kuru ietvaros ir izveidotas palātas. Katrai sekcijai ir priekšsēdis, priekšsēža vietnieks un vairāki tiesneši.

14 **Kā tiek veidotas palātas un Lielās palātas?**

Palātas sastāvā ir tās sekcijas priekšsēdis, kurai attiecīgā sūdzība ir nozīmēta, "nacionālais tiesnesis" (tiesnesis, kurš ievēlēts no valsts, par kuru iesniegta

ši sūdzība) un pieci citi tiesneši, kurus nozīmējis sekcijas priekšsēdis pēc rotācijas principa.

Lielo palātu veido Tiesas priekšsēdis un priekšsēža vietnieki, sekciju priekšsēži un nacionālais tiesnesis, kā arī citi tiesneši, kurus izvēlas lozējot. Kad tiek izskatīta lieta, kas nodota pārskatīšanai Lielajā palātā pēc kādas puses lūguma, tiesnešu sastāvā netiek iekļauti tie tiesneši, kuri iepriekš piedalījušies attiecīgās palātas sēdē.

15 **Kad lieta tiek izskatīta Lielajā palātā?**

Lietu var nodot pārskatīšanai Lielajā palātā divējādi: apmierinot kādas puses lūgumu vai ar palātas lēmumu.

Pēc tam, kad pieņemts palātas spriedums, puses var lūgt nodot lietu izskatīšanai Lielajā palātā. Šādi lūgumi tiek apmierināti tikai īpašos gadījumos. Lielās palātas tiesnešu kolēģija lemj par to, vai lieta ir nododama Lielajai palātai jaunam izvērtējumam.

Lietas Lielajai palātai var nodot arī palāta, tomēr arī tas notiek tikai īpašos gadījumos. Palāta, kurai konkrētā lieta nozīmēta, var to nodot Lielajai palātai, ja attiecīgajā lietā rodas nopietns jautājums par Konvencijas interpretāciju, vai ja ir iespējamās pretrunas ar Tiesas iepriekšējo judikatūru.

16 **Vai tiesnesis var atteikties piedalīties lietas izskatīšanā?**

Jā, būtībā tiesnešiem ir pienākums atteikties piedalīties tādu lietu izvērtēšanā,

ar kurām viņi iepriekš jebkādā veidā ir bijuši saistīti. To sauc par pašnoraidīšanos. Lietā šādu tiesnesi aizstāj cits tiesnesis. Un, ja tas notiek ar nacionālo tiesnesi, tiek nozīmēts *ad hoc* tiesnesis.

17 Kas ir *ad hoc* tiesnesis?

Ad hoc tiesnesi nozīmē attiecīgās valsts valdība, ja nacionālais tiesnesis nepedalās lietas izskatīšanā kādu šķēršļu dēļ, vai ja viņš izlemj atteikties vai tiek atstatīts no lietas izskatīšanas.

18 Kas ietilpst Tiesas kompetencē?

Tiesa nevar lemt par lietām pēc savas iniciatīvas. Tās kompetencē ir izskatīt lietas par Eiropas Cilvēktiesību konvencijas pārkāpumiem pēc individuālu vai starpvalstu sūdzību saņemšanas.

Tiesvedība

19 Kas var iesniegt sūdzību Tiesā?

Konvencijā ir izdalīti divi sūdzību veidi: individuālās sūdzības, kuras iesniedz persona, indivīdu grupa, uzņēmums vai NVO, kuri sūdzas par savu tiesību pārkāpumu, un starpvalstu sūdzības, kuras viena valsts iesniedz par citu valsti.

Kopš Tiesas nodibināšanas gandrīz visas sūdzības saņemtas no fiziskām personām, kuras savas sūdzības Tiesā iesniegušas

tieši, norādot uz vienu vai vairākiem Konvencijas pārkāpumiem.

20 Pret ko lietas var tikt iesniegtas?

Lietas var iesniegt tikai pret vienu vai vairākām valstīm, kuras ir ratificējušas Konvenciju. Jebkādas sūdzības pret citām valstīm vai, piemēram, fiziskām personām, tiks atzītas par nepieņemamām.

21 Kādā veidā sūdzības tiek iesniegtas Tiesā?

Indivīdi var iesniegt sūdzības tieši, un lietas izskatīšanas sākumposmā nav nepieciešama jurista palīdzība. Tiesai tikai jānosūta pienācīgi aizpildīta sūdzības veidlapa kopā ar nepieciešamajiem dokumentiem. Taču fakts, ka Tiesa reģistrē sūdzību, negarantē to, ka lieta būs pieņemama vai tiks izskatīta pēc būtības.

Konvencijas sistēma paredz "vieglu" Tiesas pieejamību, kas ļauj iesniegt sūdzību ikvienam, pat personām, kuras ir trūcīgas vai dzīvo dalībvalstu nomalēs. Šī iemesla dēļ par sūdzības iesniegšanu nav jāmaksā.

22 Kāda ir atšķirība starp individuālu un starpvalstu sūdzību?

Vairumā gadījumu Tiesa saņem individuālas sūdzības, kuras iesniedz privātpersonas. Arī valsts drīkst iesniegt sūdzību par citu Konvencijas Līgumslēdzēju valsti. Šādu sūdzību sauc par starpvalstu sūdzību.

23 Vai nepieciešams, lai personu Tiesas procesā pārstāvētu jurists?

Juridiska pārstāvība tiesas procesa sākotnējā stadijā nav obligāta; ikviens var iesniegt lietu Tiesā nepastarpināti. Tomēr jurista palīdzība kļūst nepieciešama pēc tam, kad Tiesa nosūta sūdzību atbildētājvalsts valdībai paskaidrojumu sniegšanai. Ja tas ir nepieciešams, sūdzības iesniedzējam sākot no šīs tiesvedības stadijas var tikt piešķirti līdzekļi juridiskās palīdzības daļējai apmaksai.

24 Kam ir tiesības būt par pārstāvi procesā Tiesā?

Nepastāv apstiprinātu juristu saraksts, kuriem ir tiesības pārstāvēt personas procesā Tiesā. Sūdzības iesniedzēju var pārstāvēt ikviens, kuram ir jurista kvalifikācija kādā no Konvencijas Līgumslēdzējām valstīm vai kuram to ir atļāvis attiecīgās Palātas priekšsēdis.

25 Kādi ir tiesvedības dažādie posmi?

Tiesā iesniegto sūdzību izvērtēšanā ir divi galvenie posmi: lietas pieņemamības izvērtēšana un izskatīšana pēc būtības (tas ir sūdzību izskatīšana).

Gadījumā, ja uzreiz ir skaidrs, ka sūdzība nav pieņemama, viena tiesneša tiesas sastāvs pieņem lēmumu atzīt sūdzību par nepieņemamu. Šāds lēmums nav pārsūdzams.

Komiteja pieņem nepārsūdzamu lēmumu vai spriedumu lietās, kurās jau ir iedibināta Tiesas pastāvīgā judikatūra.

Palāta nosūta sūdzību atbildētājvalsts valdībai paskaidrojumiem. Abas puses iesniedz rakstiskus paskaidrojumus. Tad Tiesa lemj, vai šajā gadījumā jānotur atklāta tiesas sēde, tomēr ņemot vērā lielo izskatāmo lietu skaitu, tas tiek darīts tikai īpašos gadījumos. Visbeidzot palāta pasludina spriedumu, kurš kļūst galīgs, beidzoties 3 mēnešu termiņam, kura laikā sūdzības iesniedzējs vai valdība var lūgt lietas nodošanu Lielajai palātai jaunai izskatīšanai. Ja Lielās palātas kolēģija šādu pieprasījumu pieņem, lieta tiek atkārtoti izskatīta Lielajā palātā un nepieciešamības gadījumā tiek rīkota atklāta tiesas sēde. Lielās palātas spriedums ir galīgs.

26 Kādi ir pieņemamības kritēriji?

Lai sūdzība tiktu pieņemta izskatīšanai Tiesā, iesniegumam ir jāatbilst noteiktiem kritērijiem. Pretējā gadījumā sūdzība netiks izvērtēta pēc būtības. Lietu var iesniegt izskatīšanai Tiesā tikai tad, kad ir izsmelti visi valsts iekšējie tiesību aizsardzības līdzekļi. Citiem vārdiem – personai, kura sūdzas par savu tiesību pārkāpumu, vispirms ir jāvērsas savas valsts tiesu instancēs, līdz pat nacionālās jurisdikcijas augstākajam līmenim. Šādā veidā iesaistītajai valstij pašai tiek dota iespēja novērst iespējamo pārkāpumu nacionālajā līmenī.

Sūdzība jāiesniedz Tiesā četru mēnešu laikā kopš galīgā lēmuma pieņemšanas attiecīgajā lietā, kas parasti ir attiecīgās valsts augstākās tiesu instances spriedums.

Sūdzības iesniedzējam ir jābūt personīgi un tieši cietušam no Konvencijā paredzēto tiesību pārkāpuma, kā rezultātā radies būtisks kaitējums. Protams, nevajadzētu aizmirst, ka sūdzības var iesniegt tikai pret vienu vai vairākām Konvencijas dalībvalstīm, un nevis pret kādu citu valsti vai pret fizisku personu.

27 **Vai tiesvedībā drīkst iesaistīties NVO un valstis?**

Jā, gan NVO, gan valstis var iesniegt sūdzības. Tiesas priekšsēdis var ļaut NVO un valstīm iesaistīties tiesvedībā kā trešajām pusēm.

28 **Kas ir trešās puses iesaistīšanās?**

Tiesas priekšsēdis var ļaut iesaistīties tiesvedībā personām, kas nav sūdzības iesniedzēji, vai Konvencijas Līgumslēdzējam valstīm, pret kurām nav vēsta konkrētā sūdzība. To sauc par trešās puses iesaistīšanos. Attiecīgā persona vai valsts ir tiesīga iesniegt savus komentārus un piedalīties atklātās tiesas sēdēs.

29 **Vai Tiesa var nozīmēt ekspertus vai uzklausīt lieciniekus?**

Jā. Izņēmuma kārtā Tiesa var nolemt veikt izmeklēšanas pasākumus un doties uz noteiktām valstīm, lai noskaidrotu lietas faktus. Šādā gadījumā Tiesas delegācija var uzklausīt lieciniekus un veikt izmeklēšanu uz vietas.

Atsevišķos gadījumos Tiesa nozīmē ekspertus, piemēram, gadījumos, kad tā lūdz medicīnas ekspertus izmeklēt sūdzības iesniedzējus cietumā.

30 **Vai Tiesa rīko atklātas tiesas sēdes?**

Pamatā tiesvedības process norit rakstiski, tomēr atsevišķos gadījumos Tiesa rīko atklātas tiesas sēdes.

Tiesas sēdes notiek Cilvēktiesību ēkā Strasbūrā. Šīs sēdes ir publiski pieejamas, izņemot gadījumus, kad palātas vai Lielās palātas prezidents lēmis citādi. Tādējādi gan plašsaziņas līdzekļu pārstāvjiem, gan publikai ir tiesības apmeklēt tiesas sēdes; pie ieejas zālē viņiem tikai jāuzrāda plašsaziņas līdzekļu pārstāvja vai personas identitāti apliecināši dokumenti.

Visas tiesas sēdes tiek filmētas un pārraidītas Tiesas mājaslapā sēdes dienā, sākot no plkst. 14.30 (pēc vietējā laika).

31 **Kas ir iebildumi par lietas pieņemamību?**

Iebildumi par lietas pieņemamību ir atbildētājas valdības sniegti argumenti, kuros norādīts pamatojums prasībai nepieņemt konkrēto lietu izskatīšanai pēc būtības.

32 **Kas ir mierizlīgums?**

Mierizlīgums ir pušu vienošanās izbeigt pēc sūdzības iesniegšanas uzsāktu tiesvedību. Kad iesaistītās puses vienojas savu strīdu risināt šādā veidā, rezultātā valsts parasti

izmaksā sūdzības iesniedzējam naudas summu. Pēc iepazīšanās ar mierizlīguma nosacījumiem un ja vien Tiesa neuzskata, ka cilvēktiesību ievērošanas nolūkā nepieciešams lietas izskatīšanu turpināt, tā svīturo iesniegto sūdzību.

Tiesa vienmēr aicina iesaistītās puses pārrunāt mierizlīguma iespēju. Ja vienošanās netiek panākta, Tiesa turpina lietas izskatīšanu pēc būtības.

33 **Vai Tiesa var lemt par pagaidu pasākumiem?**

Pēc sūdzības saņemšanas Tiesa var nolemt, ka valstij jāveic noteikti pagaidu pasākumi, kamēr Tiesa turpina lietas izskatīšanu. Parasti tas ietver prasību attiecīgajai valstij atturēties no kādas rīcības, piemēram, no personas nosūtīšanas atpakaļ uz valsti, kurā pastāv bažas par to, ka šo personu varētu nogalināt vai pakļaut spīdzināšanai.

34 **Vai tiesnešu apspriedes ir atklātas?**

Nē, tiesnešu apspriedes vienmēr ir slēgtas.

35 **Vai bijuši gadījumi, kad valstis atsakās sadarboties ar Tiesu?**

Ir bijuši gadījumi, kad valstis atsakās sniegt Tiesas pieprasīto informāciju vai dokumentus, kas bijuši nepieciešami sūdzības izvērtēšanai.

Šādos gadījumos Tiesa var atzīt, ka valsts ir pārkāpusi Konvencijas 38. pantu (saskaņā ar kuru valstīm ir pienākums nodrošināt Tiesai visus nepieciešamos apstākļus).

36 **Cik ilgi parasti norit tiesvedība Tiesā?**

Nav iespējams paredzēt Tiesa procesa ilgumu.

Tiesa cenšas izskatīt lietas trīs gadu laikā pēc to iesniegšanas, tomēr atsevišķu lietu izvērtēšana var prasīt ilgāku laiku, savukārt citas var tikt izskatītas ātrāk.

Tiesas procesa ilgums ir atkarīgs no izskatāmās lietas, tiesas sastāva, kuram tā nozīmēta, no tā, vai puses Tiesai laicīgi iesniedz nepieciešamomo informāciju, un daudziem citiem faktoriem, tādiem kā atklātu tiesas sēžu organizēšana vai lietas nodošana izskatīšanai Lielajā palātā.

Dažas sūdzības var tikt atzītas par steidzamām un risinātas prioritārā kārtībā, jo īpaši gadījumos, kad iesniedzējs apgalvo, ka pretējā gadījumā viņam varētu draudēt tūlītējs fizisks kaitējums.

Tiesas lēmumi un spriedumi

37 Kāda ir atšķirība starp lēmumu un spriedumu?

Lēmumus parasti pieņem viens tiesnesis, Tiesas komiteja vai palāta. Tas attiecas tikai uz lietas pieņemamību un nevis sūdzības būtību. Parasti palāta vienlaicīgi lemj par to, vai sūdzība ir pieņemama izskatīšanai, un izskata lietu pēc būtības. Pēc tam tā pieņem spriedumu.

38 Vai spriedumi ir saistoši valstīm, attiecībā uz kurām tie pieņemti?

Spriedumi par konstatētiem pārkāpumiem ir saistoši attiecīgajām valstīm, un to pienākums ir spriedumu izpildīt. Eiropas Padomes Ministru komiteja uzrauga spriedumu izpildi, jo īpaši, lai nodrošinātu Tiesas piespriedes naudas summas izmaksu sūdzības iesniedzējam, kompensējot nodarīto kaitējumu.

39 Vai spriedumus var pārsūdzēt?

Lēmumi par sūdzību nepieņemamību, kā arī komiteju un Lielās palātas spriedumi ir galīgi un nevar tikt pārsūdzēti. Savukārt pusēm ir iespēja trīs mēnešu laikā pēc palātas sprieduma pieņemšanas pieprasīt lietas nodošanu Lielajai palātai izvērtēšanai no jauna. Pieprasījumus par lietas nodošanu pārskatīšanai Lielajai palātai izvērtē tiesnešu kolēģija, kura lemj par to pamatotību.

40 Kādā veidā Tiesas spriedumi tiek izpildīti?

Kad Tiesa pieņem spriedumu, konstatējot Konvencijas pārkāpumu, Tiesa pārsūta lietas materiālus Eiropas Padomes Ministru komitejai, kura apspriežas ar attiecīgo valsti un par sprieduma izpildi atbildīgo departamentu, lai lemtu par to, kā spriedums būtu jāizpilda un kā turpmāk novērst līdzīgus Konvencijas pārkāpumus. Tā rezultātā tiek veikti vispārēji pasākumi, jo sevišķi likumdošanas izmaiņas, kā arī individuāli pasākumi, kad tas ir nepieciešams.

41 Kādas sekas ir spriedumam, kurā tiek konstatēts pārkāpums?

Gadījumos, kad tiek konstatēts pārkāpums, attiecīgajai valstij jācenšas novērst šādu pārkāpumu atkārtošanos. Pretējā gadījumā Tiesa var pieņemt jaunus spriedumus pret šo valsti. Dažos gadījumos valstij ir jāgroza likumdošana, lai novērstu tās neatbilstību Konvencijai.

42 Kas ir taisnīga atlīdzība?

Ja Tiesa konstatē, ka ir pārkāpta Konvencija, un uzskata, ka sūdzības iesniedzējam nodarīts kaitējums, tā piešķir sūdzības iesniedzējam taisnīgu atlīdzību, tas ir, materiālu kompensāciju par nodarīto kaitējumu. Ministru komiteja nodrošina, lai Tiesas piespriedes summa tiktu faktiski izmaksāta sūdzības iesniedzējam.

43 Kas ir pilotspriedumu procedūra?

Pēdējo gadu laikā Tiesa ir izveidojusi jaunu kārtību, lai apstrādātu daudzas lietas, kas saistītas ar līdzīgām problēmām, kas tiek dēvētas arī par "sistēmiskām problēmām" - t.i., tādām, kuras rodas no nacionālās likumdošanas neatbilstības Konvencijai.

Tādēļ Tiesa pēdējā laikā ir sākusi īstenot kārtību, kuras pamatā ir vienas vai vairāku šādu lietu izvērtēšana, kamēr daudzu citu līdzīgu lietu izskatīšana tiek pārtraukta (citiem vārdiem – atlikta). Kad Tiesa pieņem pilotspriedumu, tā aicina attiecīgo valsti novērst tās nacionālās likumdošanas neatbilstību Konvencijai un norāda, kādi galvenie pasākumi veicami. Pēc tam Tiesa turpina citu līdzīgu lietu izskatīšanu.

44 Kas ir atsevišķais viedoklis?

Tiesneši spriedumam lietā, par kuru viņi ir lēmuši, drīkst pievienot savas atsevišķas domas. Parasti tiesneši paskaidro, kādēļ ir balsojuši kopā ar vairākumu (piekrītošs viedoklis), vai, gluži pretēji, kādēļ viņi nav piekrituši tiesnešu vairākuma viedoklim (atšķirīgs viedoklis).

Tiesas darbība

45 Cik daudz lietu ir iesniegtas Tiesā?

Tiesa ir kļuvusi par savas veiksmīgās darbības upuri: ik gadu tiek iesniegtas vairāk kā 50 000 jaunas sūdzības. Atsevišķu Tiesas spriedumu publicitāte un pieaugušā tās darbības popularitāte Līgumslēdzēju valstu iedzīvotāju vidū ir ievērojami ietekmējusi iesniegto lietu skaitu.

46 Uz kādām tiesībām attiecas vairākums lietu?

Apmēram puse no visiem spriedumiem, kuros kopš Tiesas izveides konstatēts Konvencijas normu pārkāpums, bijuši saistīti ar Konvencijas 6. panta pārkāpumu, kas attiecas gan uz lietas taisnīgu izskatīšanu, gan lietas izskatīšanas termiņu. 58% Tiesas konstatēto pārkāpumu attiecas vai nu uz 6. pantu (tiesībām uz lietas taisnīgu izskatīšanu) vai nu 1. protokola 1. pantu (īpašuma tiesību aizsardzību). Aptuveni 11% gadījumu Tiesa konstatējusi būtiskus Konvencijas 2. un 3. panta pārkāpumus (tiesības uz dzīvību un spīdzināšanas un cietsirdīgas vai pazemojošas apiešanās aizliegums).

47 Vai pagaidu pasākumi patiešām ir efektīvi?

Valstis gandrīz vienmēr pilda Tiesas norādījumus par pagaidu pasākumiem,

tomēr ir bijušas dažas situācijas, kad valstis nav pakļāvušās Tiesas rīkojumiem. Parasti šādos gadījumos Tiesa atzīst, ka valsts nav izpildījusi pienākumus, kas tai izriet no Konvencijas 34. panta (tiesības iesniegt individuālas sūdzības).

48 *Vai Tiesa nodarbojas ar sabiedrībai aktuālam problēmām?*

Tiesai neapšaubāmi ir ticis lūgts risināt jautājumus, kurus nevarēja paredzēt laikā, kad Konvencija tika parakstīta 1950. gadā. Pēdējo 50 gadu laikā Tiesa ir spriedusi par daudzām sabiedrībā aktuālām problēmām, piemēram, jautājumiem, kas saistīti ar abortiem, par palīdzību izdarīt pašnāvību, personas izģērbšanu pārmeklēšanas laikā, verdzību māsaimniecībās, tiesībām uzzināt savu izcelsmi, pat ja mātes ir vēlējušās dzemdēt anonīmi, musulmaņu galvassegu nēsāšanu skolās un universitātēs, žurnālistu avotu aizsardzību, romu diskrimināciju un vides aizsardzības jautājumiem.

Tiesas nākotne

49 *Kas ir 14. protokols?*

14. protokols, kura mērķis ir garantēt Tiesas darbības efektivitāti ilgtermiņā, optimizējot sūdzību atlasu un apstrādi, paredz jaunu tiesas struktūru izveidi, kas risinātu vienkāršākās lietas, jaunu pieņemamības kritēriju ("būtiska

kaitējuma" kritērijs) un tiesnešu amata termiņu pagarināšanu uz deviņiem gadiem bez tiesībām tikt pārvēlētiem. Šis protokols stājās spēkā 2010. gada 1. jūnijā.

50 *Kādi ir reformas plāni?*

Arī pirms stājās spēkā 14. protokols tika uzskatīts, ka nepieciešams veikt Konvencijas sistēmas reformas, un Viedo grupa, kuras sastāvā ietilpa ievērojami juristi, 2006. gada novembrī iesniedza ziņojumu Ministru komitejai. Cita starpā šī grupa ieteica izveidot jaunu juridisku atlasu mehānismu un izstrādāt statūtus attiecībā uz noteiktiem Tiesas darbības organizācijas elementiem, Salīdzinājumā ar starptautisko līgumu grozīšanas procedūru, kura jāizmanto Konvencijas grozīšanas gadījumā, Statūtu grozīšana būtu vienkāršāka. Eiropas Padomes Rīcības komiteja cilvēktiesību jautājumos šobrīd izvērtē dažādos ieteikumus.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

www.echr.coe.int